

גבולות היחידה: במדבר פרק ט"ז, פסוקים א'-ז'**נושא היחידה: המורדים וטענותיהם ותגובתו הראשונה של משה****מספר שיעורים: 1****כתב: אורן גוטמן****כללי:**

יחידה זו מהווה פתיחה לפרשת קורח. רבו הפירושים בהסברת פרשה זו, אך אנו צעדנו בעקבות פירוש דעת מקרא. כמובן, אין זה בא לשלול פירושים אחרים, אך כדי לא להרבות בפירושים, כתבנו את יחידה זו לפי פירוש מסוים.

במהלך לימוד היחידה, ישנן הרבה נקודות לדיון. מומלץ שכל מורה יבחר את הנקודות הקרובות ללבו, ובהן ירחיב ויעמיק.

פתיחה:

כבר פגשנו, בספר שמות ובספר במדבר, מספר תלונות על דרך הנהגתו של משה רבנו [בספר במדבר- המתאווים בפרק י"א, והמרגלים בפרקים י"ג-י"ד]. אך מרד מאורגן נגד המנהיגות עדיין לא פגשנו.

מה זה בכלל מרד? הגדרת "מרד" היא סירוב להכרה במנהיגות הקיימת. אי הכרה זו מובילה לאי ציות למנהיגות, ולעתים לניסיונות אלימים לפרק את המנהיגות.

- ניתן לכתוב (או להקריין) את ההגדרה על הלוח.
- ניתן לבקש מהתלמידים להביא דוגמאות למרידות שהם מכירים
- ניתן להביא לדוגמה את 'מרד החשמונאים' (מכבים), שלמרות שהיו מעטים, יצאו לקרב נגד השלטון של היוונים. דוגמה נוספת היא מרד גטו ורשה, בו מרדו מעט לוחמים נגד הגרמנים.
- ניתן להציג תמונה/סרטון של הפגנה בעת מרד עממי, כגון:

<https://www.youtube.com/watch?v=CuDkbrp5swA> [שם הסרטון: מרד בר כוכבא]

נראה שתכונות רבות נדרשות מהמורדים, כגון אומץ, עזות פנים, גבורה וכו'.
עד כאן, תיארונו את הצד של המורדים. אולם אנחנו צריכים גם לפנות לצד שמורדים בו. כיצד מרגישים המנהיגים בעת המרד? מה הדרכים בהן יש לנהוג כדי לעצור את אש המרד?
בפרשת קורח נלמד על מרידה בהנהגה שאותה בחר ה'.
מי הם אותם מורדים? מדוע הם מורדים? נגד מי הם מורדים? כיצד מגיבה המנהיגות כשהיא שומעת על אש המרד?

עיון בפסוקים:

פסוקים א'-ג': פסוקים אלו מציגים את הדמויות המנהיגות את המרד נגד משה ואהרן, ואת תמצית טענותיהן. מטרת המורדים הייתה להפיל את מנהיגותם של משה ואהרן.

• חשבו: מהם המניעים השונים של המורדים השונים?

• מדוע התורה מפרטת את ייחוסם של המורדים?

היו שתי קבוצות שהובילו את המרד:

הקבוצה ראשונה הייתה בנויה מקורח ודתן ואבירם. אנשים אלו חברו יחדיו, מסיבות שונות, כדי לערער ולהפיל את מנהיגותם של משה ואהרן. לפי דברים אלו, מובן מדוע בחרה התורה להשתמש בלשון יחיד "ויקח קורח", שהרי קורח בא מסיבה אחת, ודתן ואבירם באו מסיבה אחרת, ורק כדי להצליח במחלוקת, הם חברו יחדיו.

טענת **קורח** מחולקת לשתיים:

1. מדוע אליצפן, אחיינו של קורח, התמנה לנשיא בית אב למשפחת הקהתי. טענה זו אינה עולה מפשט הפסוקים, אם כי חז"ל גילו לנו אותה.

• מומלץ להראות על הלוח את פירוט קרבת המשפחה בין קורח למשה ואהרן (הם היו בני דודים). עיינו ב"הרחבות" כדי לראות סדר הדורות.

2. מדוע אהרון, אחיו של משה, התמנה לתפקיד של כהן גדול. טענה זו עולה בפסוק י'. טענת קורח באה, לכאורה, להגן על כל העדה, ולא על כבודו-הוא. אך בשורש דבריו עמדו אהבת הכבוד ואהבת עצמו.

• ניתן לפתוח בדיון: האם יש פסול באהבת אדם את עצמו? האם כשאהבה זו באה על חשבון אחרים, יש לה גבולות וגדרים?

טענת **דתן ואבירם** הייתה על עצם מנהיגותו של משה. דתן ואבירם היו משבט ראובן, הבן בכור של יעקב אבינו. אם כן, מכיוון שראובן הוא הבכור, ראוי היה שממנו תצא המלוכה, ולא ממשה השייך לשבט לוי (בנו השלישי של יעקב אבינו).

הקבוצה שנייה הייתה של מאתיים וחמישים הנשיאים. תחילה עלינו לברר: מי היו מאתיים וחמישים הנשיאים? הרמב"ן והראב"ע כתבו שהם היו קבוצה מתוך בכורי ישראל מכל שבטי ישראל, שהתרעמו על הבכורה שניתלה מהם וניתנה ללויים.

טענתם הייתה שהם "נשיאי העדה, קריאי מועד, אנשי שם", כלומר, אנשים בעלי רמה רוחנית גבוהה, והם אלה הזכאים, לפי מעלתם, לכתר הכהונה, ולא ראוי שכתר הכהונה יינתן לשבט אחד בלי לבחון את מעלתו הרוחנית. בתוך דבריהם טמון ערעור על עצם מינויו של אהרון, השייך לשבט לוי, לתפקיד כהן גדול.

• ניתן לפתוח בדיון: מהן התכונות הנדרשות מהמנהיג? כיצד יכולים הבוחרים לזהות תכונות אלו?

כל האנשים באים יחדיו ונקהלים פתח אוהל מועד על משה ואהרון, וטוענים טענה יסודית אחת: "כי כל העדה כלם קדושים ובתוכם ה', ומדוע תתנשאו על קהל ה'" (פסוק ג').

מה פשר הטענה הזו? לכולם נאמר לפני מעמד הר סיני: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (שמות י"ט, ו'). אם כן, אין צורך בכהן גדול, כי כל העדה יכולה לעבוד עבודה במשכן.

ישנן שתי אפשרויות לאופן הקריאה של פסוק זה. מצד אחד, ניתן לקרוא את הפסוק בקריאה המבטאת צעקה והמלווה ברגשות זעם על משה ואהרון, לכן הקריאה תהיה בתקיפות ובקול רם. ומצד שני, ניתן לקרוא את הפסוק בקריאה שקטה ונעימה המבטאת טענה עם מחשבה מאחוריה.

• עם איזו קריאה התלמידים מזדהים? מדוע?

למדנו עד כה את טענותיהם של המורדים. עתה, כיצד יגיב משה?

פסוקים ד'-ז': כשם שכל האנשים טענו כלפי משה ואהרון טענה אחת, כך גם תגובתו הראשונה של משה¹ פונה לכל המורדים יחדיו, מבלי להתייחס להבדלים בין הטענות השונות. קריאת הפסוקים תיעשה בנחת וברוגע, כיוון שאין למשה כלל ממה לחשוש, לכן דבר זה יבוא לידי ביטוי באופן קריאת הפסוקים.

תחילה, משה שומע את טענותיהם, ונופל על פניו.

• מה באה לבטא נפילת משה על פניו? ישנם פרשנים שכתבו שנפילת פנים מבטאת

תפילה. חשבו: מהי תפילת משה ברגעים קשים אלו?

• עיינו בפרק י"ד פסוק ה'. האם שני סוגי הנפילות דומים או שונים?

אחרי הנפילה, מנסה משה להשפיע על קורח ועדתו ומנסה להתמודד נגד טענותיהם. בניגוד לטענה: "כי כל העדה כלם קדושים", טוען משה שאכן אין כל העדה כולם קדושים, אלא ייעודנו להיות קדושים - "קדושים תהיו", אך עדיין בפועל רוב האנשים אינם קדושים, ועליהם לעלות, ללא הרף, למדרגה של קדושה. הם דיברו על 'קדושים', ומשה מתייחס דווקא ל"האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש", כלומר, רק אחרי שאדם מתאמץ ועולה במדרגתו הרוחנית, הוא יכול להיחשב לקדוש.

דברי משה בפסוק ז' מסתיימים במילים "רב לכם בני לוי". הרמב"ן פירש שכוונת משה הייתה לפנות למנהיג המרד, קורח, שהיה משבט לוי [ולא ששבט לוי היה שותף במרד כלפי משה]. על פי פירוש זה, מתייחס משה בעיקר דבריו לכלל הקבוצות השונות, אך מסיים את דבריו בהתייחסות מיוחדת לקורח, מנהיג המרד.

משה מעמיד למבחן את בחירתו כמנהיג של כל ישראל. הוא מציע לקחת מחתות - כלים בהם מקטירים את הקטורת - ולשים בהן אש, ואת הקטורת שה' רוצה בה - אותה הוא ייקח.

• מה מיוחד בעבודת הקטורת, שדווקא על פיה ידעו כל ישראל מי הוא הקדוש שאותו בחר

ה'?' הקטורת היא הרכבה של מספר סממנים היוצרת מעין אבקה. כשאבקה זו באה

¹ יש לשים לב שבכל הפסוקים רק משה מדבר ולא אהרון.

במגע עם גחלי אש, היא מפיקה ריח נעים מאוד - "ריח ניחוח". הקטורת מבטאת את הקשר בין הקב"ה לעם ישראל. כביכול, הריח הנעים יוצר נחת רוח לקב"ה מעבודתם של ישראל ומקרבתם אליו. אם כן, הקטורת מסמלת מי הכי קשור לקב"ה שאותו הוא בחר להיות הקדוש. לכן דווקא הקטורת נבחרה להיות האמצעי למבחן. רש"י (פסוק ה') כתב שמשה דחה את מבחן המחנות עד הבוקר, כדי לאפשר לקורח ועדתו לחזור בהם. לפי פירוש זה, מוצגת דמותו המיוחדת והגדולה של משה, שלמרות הטענות הקשות כלפיו, הוא נתן לקורח ועדתו את ההזדמנות לחזור בהם.

הצעות להמחשה:

1. בביאורנו לפסוק ג' הצגנו שתי אפשרויות לקרוא את הפסוק. ניתן להציג בכיתה את שתי האפשרויות. הראשונה טוענת את טענתה בצעקה ובכעס על משה ואהרון, ואילו השנייה טוענת את טענתה בנחת, מתוך מחשבה והתנשאות על משה ואהרון.
2. הכיתה תתחלק לשלוש קבוצות (קורח, דתן ואבירם ומאיתיים וחמישים הנשיאים). כל קבוצה תכין שלטי הפגנה, שכתובים עליהם תכנים המייצגים את עיקר הטענות שלהם, כגון: 'מדוע תתנשאו על קהל ה'???", 'כולם קדושים!!!', 'איפה הכהונה?!'. בסיום המשימה, כל קבוצה תציג את התוצרים בפני שאר הקבוצות.

מסרים והפנמה:

אחריות של המנהיג – משה אינו משתלח בקורח, כפי שנוהג קורח במשה. משה לוקח אחריות, ופונה לקורח בהצעה לבדוק מי אכן המנהיג הראוי.
כבוד המנהיג – במקום לנהוג בכבוד רב כלפי משה רבנו, מנהיגים של ישראל, קורח מזלזל במשה ומערער על מנהיגותו.
משימת הפנמה: כל העם שומע את הצעקות הבאות מאוהל מועד. גם יעקב בן העשר הגיע לראות במה מדובר. מחזה קשה נגלה לנגד עיניו: אנשים רבים צועקים על מנהיגי ישראל – משה ואהרון. יעקב לא יכול לסבול את אופן ההתנהגות הזה כלפי אנשים קדושים אלו, ורץ חזרה הביתה. כשהוא מגיע הביתה, הוא מתיישב על מיטתו ופורץ בבכי.

- תארו את הרגשות שעלו והציפו את יעקב. מדוע, לדעתכם, הגיב יעקב בצורה כזו?

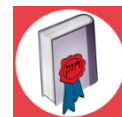
מבט שלם:

פרשת קורח מופיעה אחרי פרשת חטא המרגלים. אכן, הרמב"ן (ט"ז, א') סובר שמחלוקת קרח ועדתו אירעה מיד אחרי חטא המרגלים. מדבריו עולה הטעם לסמיכות אירועים זו, כך שכל האפשרות להעלות על הדעת למרוד במשה רבנו באה על רקע חטאם של המרגלים ועל רקע הטלטלה שחווה העם כולו. נפש העם הייתה מרה אחרי קבלת העונש. תחילה הגיב העם בשני אופנים: 1. "נתנה ראש ונשובה מצרימה". 2. עלה להר וניסה להילחם באמורי.

כאשר פעולות אלו לא מומשו או הועילו, פנה העם למרוד במנהיגות. העם סבר שמשה לא התפלל עליהם כלל לבטל את רוע הגזרה, כשם שנהג אחרי חטא העגל. לאור כך, מצא קורח עיתוי מתאים לחלוק על מעשי משה ולסחוף אחריו אנשים אחרים. ניתן להוסיף שחטא המרגלים פגע פגיעה קשה באחדות ישראל, בין דור יוצאי מצרים לבין דור באי הארץ. פגיעה זו באחדות ישראל היא שגררה את עצם המחשבה לפלג את עם ישראל באמצעות מחלוקת קורח ועדתו

סיכום:

קורח וכל עדתו מרדו בהנהגת משה ואהרן. תחילה, התייחס משה באופן כללי לכל טענותיהם. אולם, כדי לבודד כל טענה, נאלץ משה להתייחס באופן ספציפי לכל מורד. מה יענה משה על טענותיהם? מה יוסיף משה בדבריו, על מה שכבר טען כנגדם? את זה נגלה ביחידה הבאה...

הרחבה והפניות למקורות נוספים:

ב"מבט השלם" הלכנו בעקבות פירוש הרמב"ן (ט"ז, א'), אלא שהראב"ע על פסוק זה כתב שמבחינה כרונולוגית, פרשת קורח לא באה אחרי פרשת חטא המרגלים. לפי דעתו, פרשה זו מקומה בזמן החלפתם של הבכורות בלוויים. לפי זה, החשד המרכזי של כל הקבוצות היה שמשה העביר את התפקיד לפי דעתו, ללא הוראה מהקב"ה, בשביל לתת גדולה לאחיו משבט לוי. בכיתה נלמד לפי הסדר הכרונולוגי המופיע בתורה וכפי פירוש הרמב"ן.

